



## РЕШЕНИЕ

«14» февраль 2024 г.

г. Альметьевск

## КАРАР

№ 277

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенә эшчәнлегә һәм Башкарма комитеты эшчәнлегенә нәтижеләре турында 2023 елга хисап

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлдәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы, Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Уставы нигезендә, Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесе биргән хисапны караганнан соң,

## Әлмәт муниципаль районы Советы КАРАР БИРӨ:

1. Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенә эшчәнлегә һәм Башкарма комитеты эшчәнлегенә нәтижеләре турында 2023 елга хисапны игътибарга алырга.

2. Башкарма комитетка 2024 елга беренче чираттагы бурычларны билгеләргә:

- милли проектларны, федераль, республика һәм муниципаль программаларны, Әлмәт муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру;

- торак төзелешен һәм жәмәгать киңлекләрен үстерү максатларында шәһәр территорияләрен пространство үстерү механизмнарын гамәлгә ашыру;

- күп балалы гаиләләр өчен бүлеп бирелгән жир кишәрлекләре булган микрорайоннарда юл чөлтәренә техник торышын норматив күрсәткеләргә кадәр житкерү;

- муниципаль маршрут йөртүнең сыйфатын арттыру;

- шәһәр киңлекләрен яшелләндерүнең сыйфатын арттыру;

- каты көнкүреш калдыклары белән эш итүнең сыйфатын арттыру;

- авыл хужалыгы билгеләнешендәге жир кишәрлекләрен әйләнешкә кертү дәрәжәсен арттыру;

- авыл торак пунктларының мөгариф учреждениеләрендә дистанцион белем бирү процессы модельләрен кертү;

- хәрби хезмәтен узу турында контракт төзегән мобилизацияләнүчеләрнең һәм аларның гаилә әгъзаларының социаль ярдәм чараларын тәэмин итү.

3. Район башкарма комитетына хисапны Әлмәт муниципаль районы сайты «Интернет» мәғлүмат-телекоммуникация чөлтөрөндө урнаштырырга.

4. Әлеге карарның үтөлешен контрольдә тотуны район Советының бюджет-финанс мәсьәләләре, салымнар һәм жыйымнар буенча даими комиссиясенә, социаль мәсьәләләр буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Муниципаль район Башлығы



Т.Д. Нагуманов

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Башкарма комитеты  
житәкчесенең эшчәнлегенә һәм Башкарма комитеты эшчәнлегенең нәтижеләре  
турында 2023 елга хисап

Әлмәт муниципаль районы Татарстан Республикасының икътисадый үсешендә мөһим роль уйный. Ел саен район Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең социаль-икътисадый үсеше рейтингында алдынгы урыннарны били - 2023 ел йомгалары буенча III урын.

Без жибәрелгән товарлар күләме, өстәлгән кыйммәт кебек күрсәткечләр буенча алда барабыз..

Төркөлгән эшсезлек дәрәжәсе икътисадый актив халык санының 0,13% тәшкил итте.

Район халкы саны 212 091 кеше тәшкил итә (2022 елга караганда 1184 кешегә ким, шул исәптән 385 кеше - табигый кимү).

Район икътисадының үсеше халыкның яшәү дәрәжәсенең төп күрсәткечләренең динамикасын да билгеләде, аларның иң мөһиме - уртача айлык хезмәт хакы дәрәжәсе. Өлеге күрсәткеч безнең район буенча 78 437 сум тәшкил итә, бер елда 23 %к а артты.

### Бюджет

Районның консолидацияләнгән бюджетының керемнәр буенча үтөлеше 7 912 млн сум тәшкил иткән, ягъни төгәлләштерелгән планлы билгеләнешләрнең 102%ы (7 750 млн сум), шул исәптән салым һәм салым булмаган керемнәр планга карата 104% тәшкил иткән - еллык план буенча 4 092 млн сум күләмендә 4 250 млн сум тәшкил иткән.

Район бюджетының керем базасын арттыру буенча төп фактор - салымнар буенча бурычларны түләү буенча ел саен башкарыла торган эш. Күрелгән чаралар нәтижәсендә жирле бюджетка өстәмә рәвештә 23 млн сумга салым кергән.

Район бюджетына бюджетара трансфертлар Татарстан Республикасы бюджетынан 3 148 млн. сум тәшкил итте.

Моннан тыш, бюджетара трансфертлар хисабына федераль һәм республика конкурсларында, проектларында, программаларында район ирешкән грантлар һәм премияләр рәвешендә 24 млн сумнан артык акча керде. Грантларның төп алуучылары - иң яхшы укытуучылар һәм методистлар, иң яхшы ижади коллективлар, мәдәният хезмәткәрләре һәм учреждениеләре, республика конкурсларында жиңүче авыл жирлекләре, шулай ук муниципаль район «Татарстан Республикасының иң яхшы территорияль ижтимагый үзидарәсе», «Татарстан Республикасының иң төзек торак пункты» республика конкурсларында жиңү өчен.

Районның консолидацияләнгән бюджетының чыгымнар өлеше 7 911 млн сум, ягъни төгәлләштерелгән планлы билгеләнешләрнең 97,5%ы (8 114 млн сум) тәшкил иткән.

Программа форматы кысаларында 5 206 млн сумга 22 муниципаль программа гамәлгә ашырылды.

Социаль-мәдәни өлкәнең яңа объектларына республика акчаларының 18 млн сумы юнәлтелгән.

Федераль бюджет акчасына (83 млн сум) район гомуми белем бирү оешмаларында башлангыч сыйныф укучылары өчен бушлай кайнар туклану оештырылган.

Педагогик хезмәткәрләргә класс житәкчесенә өчен айлык акчалата түләүне гамәлгә ашыруга федераль бюджеттан 90 млн сум жибәрелгән.

Муниципаль-хосусый партнерлык кысаларында ябык футбол манежы төзелешен финанслауга 91 млн сум күләмендә федераль һәм республика акчалары жәлеп ителде.

Ел башына өстәмә керемнәр алган муниципаль берәмлекләр счетларында калган акчаларны ачыклау исәбенә коммуналь хужалык өлкәсендә эшләр башкаруга (урам-юл челтәрен карап тотуга, коммуналь техника (электрон майданчыклар) эшендә инновацион технологияләр кертүгә) өстәмә чыгымнар тәэмин ителде; мобилизацияләнгән гражданның һәм аларның гаиләләренә ярдәм итүгә; районның мәгариф учреждениеләренә йөрүче балаларны, шулай ук аз тәэмин ителгән гаиләләрдән булган балаларны яңа ел бүләкләре белән тәэмин итүгә; иң яхшы укытучыларны, педагогларны һәм тәрбиячеләрне кызыксындыруга; жәйге чорда балигы булмаган балаларга хезмәт өчен түлүгә; тормышта авыр хәлдә булган күпбалалы гаиләләргә һәм гаиләләргә автоматик янғын сүндерүчеләр өчен автоматик янғын чыганакалары сатып алуга; жәмәгать урыннары белән тәэмин итү; шәһәр һәм авыл жирлекләрендә электр һәм электр энергиясе белән тәэмин итү; шәһәр жирлекләрендә спорт һәм мәдәни-массакуләм гомумшәһәр чаралары үткөрүгә; муниципаль учреждениеләрнең муниципаль биремен үтәүне финанс белән тәэмин итү; эш йомгаклары буенча авыл хужалыгы хезмәткәрләрен бүләкләү.

Шулай ук урамнарны яктыртуны комплекслы модернизацияләү проектын гамәлгә ашыру башланды. Яктырткычларны һәм башка электр жиһазларын өлешчә кайтаруга 50 млн сум юнәлтелгән. 2024 елда проект буенча эшләр район бюджетында каралган 51 млн сум күләмдәге акча хисабына дөвам ителәчәк.

#### Муниципаль милек һәм жир ресурслары белән идарә итү, шәһәр төзелеше эшчәнлегә

Район бюджетын барлыкка китерүче салым булмаган керемнәрнең төп чыганакаларыннан берсе - жир кишәрлекләреннән һәм муниципаль мөлкәттән нәтижәле файдалану. Берләштерелгән бюджетка 259,58 млн сум (бюджет бурычының 138,6%) кергән, анда керемнәрнең төп өлеше жир кишәрлекләрен сатудан һәм арендаудан алынган керемнәр - 238,66 млн сум. (92%).

Салым салу өлкәсеннән хокуксыз төшеп калган жир кишәрлекләрен һәм капитал төзелеш объектларын «Росреестр» проектын гамәлгә ашыру эшләрен башкару планын, шулай ук «РФнең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2020 елның 30 декабрдәге 518-ФЗ номерлы Федераль законны гамәлгә ашыру буенча төп чараларның региональ планын үтәү кысасында даими нигездә инвентарьлаштыру эше алып барыла. 12 371 (92%) жир кишәрлегенә, 20 313 капитал төзелеш объектына (99%) һәм 9 247 (96%) бинага карата эш башкарылган, рәсмиләштерелмәгән объектларның хокук ияләрен ачыклау турында 6 459 карар кабул ителгән, гражданның күчәмсез милек объектларына хокукларын теркәү практикасы кертелгән, гариза ТР буенча Росреестр идарәсенә жирле үзидарә органнары тарафыннан (2079 объект) юлланган.

Территориаль планлаштыруның расланган документлары нигездә 14 торак пункт һәм 25 территориаль зона чикләре турында бердәм дөүлэт күчәмсез милек реестрына белешмәләр кертү эше башкарылды. Бүгенге көндә Әлмәт һәм Түбән Мактама шәһәр тибындагы бистәсенәң жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару буенча генераль планнар һәм кагыйдәләр эшләнә.

2022 елдан башлап планлы һәм планнан тыш күчмә тикшерүләр үткөрүгә чикләүләр кертүне исәпкә алып, 2023 елда файдаланылмаган авыл хужалыгы жирләрен урап узу нәтижәләре буенча ачыкланган профилактик чараларга аерым игътибар бирелә, аларның нәтижәләре буенча 158 акт төзелгән һәм жир күзәтчеләге органнарына тапшырылган (ТР буенча Росреестр идарәсе тарафыннан 52 кисәтү чыгарылган, Россельхознадзор идарәсе тарафыннан - 64 кисәтү ясалган), файдаланылмый торган авыл хужалыгы жирләрен йөрөп чыгу нәтижәләре буенча ачыкланган 11 мең гектардан 2 848 гектар әйләнешкә кертелгән, судлар тарафыннан үз белдеге белән биләгән жирләренә азат итү турында 55 дөгъва каралган.

Күп балалы гаилэләргә жир участоклары бирү мәсьәләсе проблемалы булып кала. Жир кишәрлекләрен түләүсез бирү исемлегендә 4410 гаилә (2023 елда 14 гаилә) кертелгән, шулардан 2793 гаилә жир кишәрлекләре белән тәэмин ителгән (2023 елда 53 участок) - 63%.

### Сәнәгать, инвестицияләр

Район икътисадының төп секторы - файдалы казылмалар чыгару, аның өлеше 80% тәшкил итә.

Эре һәм урта предприятиеләр буенча төяп жибәрелгән товарлар, эшләр һәм хезмәт күрсәтүләр күләме 1 565 млрд сум тәшкил иткән - Татарстан Республикасында I урында тора.

ВТП күләме 551 млрд сум дәрәжәсендә көтелә. Район әлеге күрсәткеч буенча лидерлык позициясендә тора.

Район икътисадының гомуми структурасында төп өлешне «Татнефть» компаниясе бүлекчеләре тәкъдим иткән нефть чыгару сәнәгате, «ТаграС-Холдинг» сервис предприятиеләре, кече нефть компанияләре, машина төзүчеләр тәшкил итә.

Икътисадның тотрыклылыгын эре житештерү предприятиеләре тәэмин итә, алар арасында: «Выксун металлургия заводы» АЖ филиалы («Әлмәт торба заводы»), «СМП-Нефтегаз» АЖ, «РИМЕРА-Алнас» ЖЧЖ, «Алсу» ӨОНФ ЖЧЖ, «Әлмәт заводы «Радиоприбор» АЖ, кече һәм урта машина төзелеше предприятиеләре бар.

Формаль булмаган мәшгульлекне киметү, халыкның тормыш дәрәжәсен күтәрү һәм халыкның керемнәрен легальләштерү эше нәтижәсендә план 100,3% ка үтәлгән (1169 хезмәт килешүе һәм өстәмә килешүләр төзелгән). Комиссияләрнең 128 предприятиене, шул исәптән 53 эшмәкәрне чакырып, 18 утырышы уздырылды.

Хезмәт хаки буенча бурычларны булдырмас өчен, район предприятиеләре, оешмалары, учреждениеләре даими мониторинг үткәрә. Үткәрелгән чаралар нәтижәләре буенча 3 предприятиядә 71 хезмәткәргә 1412 мең сум күләмендә бурыч түләнгән.

### Кулланучылар базары, эшкуарлык

Ваклап сату әйләнеше 66,9 млрд сум дәрәжәсендә булып кетелә.

Кече бизнес субъектларының 22%ка артуы күзәтелә - барлығы 21 905 субъект, шулардан юридик затлар - 1978, ИП - 4552, НПД - 15375). Кече бизнесның салым түлөөләре 1,5 тапкырга (798 млн сум) үсте.

Кече һәм урта эшмәкәрлек сегментында эшләүчеләр саны 35 меңнән артык кеше тәшкил иткән.

Районда кече бизнесны үстерү стратегик бурыч булып тора. Финанс ярдәме - эшкуарлар өчен иң сизелерлек ярдәм чарасы. Республика чаралары кысаларында 303 млн сум ярдәм алынган, федераль ярдәм чаралары - ташламалы кредитлау программасы буенча 804 млн сум. Эшмәкәрләргә иң кирәкле ярдәм чарасы булып иминият кертмәнен түләүне кичектерү тора. Бүгенге көндә барлығы төрле ярдәм чаралары белән 103 МСП субъекты файдаланды, аларның суммасы 1,1 млрд сумнан артык.

Кече сәнәгать предприятиеләрен урнаштыру нигездә сәнәгать майданчыларында гамәлгә ашырыла. Районда 6 аккредитация узган сәнәгать паркы (ТЗБ, Альта, Татнефть-Актив, Колшәрип, Изделика, Перспектива) бар, анда 48 резидент үз эшчәнлеген гамәлгә ашыра. Эшмәкәрләр тарафыннан 535 эш урыны булдырылган.

Сәнәгать паркларын үстерү һәм аларның инвестицион жәлеп итүчәнлеген күтәрү максатыннан, сәнәгать (индустриаль, агросәнәгать) паркы һәм сәнәгать технопарки

белән шөгыльләнүче жир кишәрлекләре жир салымыннан азат ителгән. Ташламалы чор 2024 елның 1 январеннан 1 елга гамәлдә.

Үзәбезнең товарларны экспортлауны үстерү - эшнең мөһим юнәлешләреннән берсе. Районда төрле юнәлешләр буенча 14 экспорттер эшли: машина төзелеше, химия сәнәгате, нефть-газ жиһазлары һәм башкалар. Районда экспорт-юнәлешле предприятиеләргә ярдәм итү өчен ТР Экспортка ярдәм үзәге белән системалы эш оештырылган. Күргәзмәләр, вебинарлар, мастер-класслар, шулай ук сертификацияләү, сатып алуны эзләү, контрактны озата бару, логистиканы финанслашу һәм килешүләргә иминиятлештерү - төп ярдәм инструментлары булып тора. Кече һәм урта эшкуарлыкның 200 субъекты ТР Экспортка ярдәм үзәге линиясе буенча файдаланды.

Хәзерге вакытта тиз үсә торган сату каналларының берсе булып маркетплейслар майданчылары кала. Маркетплейсларда эшләүче эшкуарлар саны бер елда 18% ка арткан (гомуми саны - 1903 субъект).

#### Алкоголь продукциясенең әйләнеше

Район территориясендә 350 сәүдә объекты алкоголь продукциясен ваклап сата, шул исәптән 245 шәһәрдә, 105 авылда. Алар барысы да ЕГАИС системасына тоташтырылган. Районда алкоголь продукциясен берәмләп сату 334,1 мең дал тәшкил итте, шул исәптән Татарстан Республикасы аракысы - 147,2 мең дал. Районның бер кешесе тарафыннан алкоголь продукциясен куллануның уртача күләме 15,7 л тәшкил иткән. Алкоголь продукциясе әйләнеше өлкәсендә 191 тикшерү уздырылган, 24078,8 литр алынды.

#### Районның финанс нәтижәләгән арттыру

Уңайлы конкурентлык мөһим формалаштыру, ачык һәм объектив бәя бирүне тәмин итү кысаларында районыбызда «Татарстан Республикасының Биржа майданчыгы» электрон ресурсы кирәк. Узган елда контрактларның гомуми суммасы 81,7 млн сум тәшкил итте.

Жирле бюджетны үтәү өлешендә гомуми суммасы 2045 млн сумлык 7780 муниципаль контракт төзелде, шулардан сату нәтижәләре буенча - конкурент ысуллар белән - 1244 млн сум (60,8%), монополистлардан сатып алулар - 577 млн сум (28,2%), кече күләмне сатып алулар 224 млн сум (11%) тәшкил итте. Башкарылган эш нәтижәләре буенча бюджет акчаларын экономияләү 37,4 млн сум тәшкил итте.

Муниципаль заказ кече предприятиеләр үсешенә мөһим факторы булып тора. Кече бизнес субъектлары белән барлыгы 438 млн сумга 816 контракт төзелде, ягъни конкурент ысуллар белән үткәрелгән контрактларның 35% ы тәшкил итте.

#### Төзелеш, капитал ремонт, төзекләндерү

125 мең м<sup>2</sup> торак тапшырылган. Ел нәтижәләре буенча бер кешегә торак майданы 29,2 м<sup>2</sup> булган.

Социаль инфраструктура объектларын төзү һәм капитал ремонтлау буенча планлаштырылган эшләр тулы күләмдә башкарылды:

- Герцен урамындагы МФЦ биналары, Россельхозцентр Әлмәт филиалы бинасы, шулай ук Әлмәт һәм Кәләй урманчылыгы биналары ремонтланды;

- 6 шәһәр һәм 1 авыл мәктәбендә азык-төлек блогы ремонтланды һәм жиһазландырылды;

- Колшәрип авылында башкарма комитет бинасы, Түбән Абдул авылында авыл мәдәният йорты, 2нче балалар сәнгать мәктәбе һәм Түбән Мактама бистәсендә «Родничок» яшүсмерләр клубы ремонтланды, Иске Суркино авылында халыкка

комплекслы хезмэт күрсәтү пункты төзелде, Ямаши авылы мәдәният йортында ремонт төгәлләнә.

- Белоглазов урамындагы футбол мәктәбенә капитал ремонт ясалды;
- физкультура көллияте территориясендә спорт мәйданчыгы төзелде;
- «ФИЗРА» спорт үзәге» физкультура-савыктыру комплексы төзелә.

Масштаблы эшләр сәламәтлек саклау объектларында гамәлгә ашырылды: 5 авыл ФАПларында, Елховой авылында табиблык амбулаториясе һәм Рус Акташы авылында участок хастаханәсе ремонтланды; Зәй-Чишмә авылында ФАП һәм Әлмәт үзәк район хастаханәсе территориясендә икеләтә билгеләнештәге йогышлы бокслы махсулаштырылган кабул итү-диагностика бүлгә бинасы төзелде.

«Татнефть» компаниясе гадәттәгечә районның ижтимагый инфраструктурасы үсешенә үз өлешен кертте.

Федераль һәм республика бюджетлары хисабына һәм нефтьчеләрне уртақ финанслау нәтижәсендә Риза Фәхретдин исемдәгә 1 нче гимназия һәм Тельман урамындагы Горький исемдәгә элеккегә мәдәният йорты биналарына капитал ремонт ясалды.

«Татнефть» ГАЖ акчаларына Иске Әлмәттә 1 нче мәктәпне реконструкцияләү буенча масштаблы проект гамәлгә ашырылды - Таһиров исемдәгә 1 нче лицей.

Үзәк мәчетне реконструкцияләү төгәлләнәп килә.

Совет урамын төзекләндерү белән параллель рәвештә Комсомол паркын яңарту проекты гамәлгә ашырылды.

Совет урамы буенча 2 нче мәселман зираты төзекләндерелде. Шулай ук Совет урамындагы 1 нче мәселман зираты коймасы алыштырылды (Бигәш урамы районында).

Совет урамындагы Югары нефть мәктәбе өчен фәнни-тикшеренү һәм уку үзәге төзелешә дөвам итә. Төзелеш 15 гектардан артык мәйданда жәелдерелгән, шул исәптән 8 гектарда - кампус, 6,5 гектарда - торақ территориясе.

«Уңайлы шәһәр мохитен формалаштыру» федераль проекты чаралары кысаларында төзекләндерү эшләре башкарылды:

- Риза Фәхретдин урамындагы бульварның 3 нче чираты;
- Шәһәр күленең Шевченко һәм Болгар урамнары ягыннан 2 нче чираты.

2022 елда Әлмәт Бөтенроссия уңайлы мохит булдыру конкурсында жиңүчә булды. Узган ел грант чаралары (106 млн сум) Әлмәт сусаклагычы яр буйларында яңа ижтимагый киңлек - велосипедчылар, жәяүле йөрүчеләр һәм саф һавада актив эшчәнлекне яратучылар өчен жайлаштырылган яңа уңайлы һәм имин мохит булдыруга юнәлдерелде. Проектны гамәлгә ашыруда шулай ук 155 млн сум күләмендә өстәмә акча бүлөп биргән Татнефть компаниясе катнаша. Сусаклагычны төзекләндерүнең 2 нче чиратын гамәлгә ашыру 2024 елда дөвам итәчәк.

#### Юл хужалыгы

Юл челтәрен модернизацияләүгә барлык дәрәжәдәгә бюджетлардан һәм бюджеттан тыш чыганақлардан 1,7 млрд сумнан артык акча юнәлдерелде.

Нагорное, Рокашево, Кичуй торақ пунктлары районындагы «Казан - Оренбург» федераль трассасында урамнары яктырту челтәрләре төзелде.

Республика бюджетыннан 15,5 км озынлыктагы региональ автомобиль юлларын һәм 2 күперне ремонтлауга 435 млн сум бүлөп бирелгән. «Рус Акташы - Азнакай» автомобиль юлындагы Дала Зәе елгасы аша салынган күперне реконструкцияләү дөвам итә.

Жирле өһәмияттәгә юлларда бик күп ремонт эшләре башкарылды. Республика бюджеты акчалары исәбеннән:

- вак ташлы-комлы катнашма белән 12 авыл жирлегендә 50 млн сумга 18 урам ремонтланды, бу программа буенча аны гамәлгә ашыра башлаганнан бирле (2014 ел) 109 км авыл юллары ремонтланды;

- ТР бюджетыннан 50 млн сум шәхси секторның 7 урамын ремонтлауга бүленгән;

- Муниципаль юл фондыннан 54,2 млн сум Радищев (Белоглазовтан Совет урамына кадәр) һәм Гафиатуллин (Әминовтан Төзүчеләр проспектына кадәр) урамнарын ремонтлауга юнәлтелгән;

- 14,6 млн. сум «Татнефть» компаниясе тарафыннан Урсалы микрорайонына 3 урамны һәм М-4 микрорайонындагы Харис Шәйхатдаров урамын вак таш белән сибүгә бүлеп бирелгән.

«Татнефть» компаниясе акчасына шәһәрнең тышкы капкасы булган Совет урамын төзекләндерү буенча масштаблы проект гамәлгә ашырылды, Таһиров урамы (Герценнан Совет урамына кадәр) реконструкцияләнде, 1 нче мәктәпкә якин Нариманов һәм Девонская урамнары участкалары норматив хәлгә китерелде.

Барлыгы шәһәрдә һәм районда 35 км дан артык автомобиль юлы ремонтланды.

«Татнефть» ГАЖ акчасына велоюллар инфраструктурасын булдыру проектын гамәлгә ашыру дәвам итте. 2016 елдан 2023 елга кадәр чорда 119 км велоюл һәм 74 км якин тротуар төзелгән.

## Транспорт

Районның муниципаль маршрут челтәре 25 маршруттан тора: 14 шәһәр яны автобус маршруты, 5 шәһәр автобус маршруты, 4 троллейбус маршруты һәм 2 сезонлы маршрут бакчачылык ширкәтләренә.

Жәмәгать транспортының муниципаль паркы 21 берәмлеккә арткан. Шәһәр маршрутларына хезмәт күрсәтү өчен жирле бюджет хисабына өстәмә 5 троллейбус сатып алынган, «Татнефть» компаниясе 3 электробус сатып алган.

Республика бюджеты хисабына 6 НЕФАЗ автобусы һәм шәһәр яны (авыл) маршрутларына хезмәт күрсәтү өчен 7 автобус Газель NEXТ сатып алынган.

## Юл хәрәкәте иминлеге

Аварияләргә кисәтүгә һәм зыян күрүчеләр һәм һәлак булучылар белән була торган юл-транспорт һәлакәтләрен киметүгә юнәлдерелгән чараларны тормышка ашыруга 40 млн сум юнәлдерелде.

Республика һәм жирле бюджетлар акчалары һәм бюджеттан тыш чыганаclar исәбеннән:

- жәяүлеләр кичүендә жәяүлеләр хәрәкәте өчен чакыру фазасын кулланып, светофор объектлары төзелеше башкарылды:

Геофизика ур. - Дуслык ур.;

Совет ур. - Чехов ур.

Совет ур. - Риза Фәхретдин ур.

Совет ур., 186 В йорты;

Совет ур., 209 йорт;

- жәяүлеләр кичүендә жәяүлеләр өчен светофорлар куелды:

8 Март ур., «Аяз» кибете каршында;

Гафиатуллин ур., 37А йорты;

- 13 жәяүле кичүдә ясалма юл тигезсезлеге төзекләндерелде;

- 5.19.1 «Жәяүле күчеш», 1.23 «Балалар», 3.24 «Максималь тизлекне чикләү» 40 км/сәг балалар маршруты «Өй-мәктәп» №№ 17, 20, 21 мәктәпләре янында, 1 нче Лицей-интернат һәм Риза Фәхретдин исемендәге 1 нче Гимназия мәктәпләре янында;



- Жәлил урамындагы шәһәр паркына жәяүлеләр йөрүнең жайга салынмый торган юлы яктырткыч белән жиһазландырылган;
- тәүлекнең караңгы вакытында күз күреме начар булу белән бәйлә юл-транспорт һәлакәтен кисәтү максатыннан, Петуховка бистәсендә Совет, Шәһәр яны урамнарында урамнарны яктырту челтәрләре төзелде;
- Ленин-Фәхретдин-Герцен урамы чатында жәяүле металл киртәләр алыштырылды;
- шәһәр урамнарының авария хәлендәге юлларын бетерү, ярыкларны санацияләү һәм тузган юл катламнарын торгызу эшләре башкарылды;
- юл билгеләре ясау буенча эшләр башкарылды.

#### Торак-коммуналь хужалык

Капиталь ремонт 400 млн. сумнан артык булган 45 торак йортта башкарылган, 10 йортта 22 лифт алыштырылган.

2008 елдан бирле программа гамәлдә булган чорда 732 торак йортта 5,34 млрд сумлык капитал ремонт ясалган.

«Безнең ишегалды» программасы кысаларында 41 ишегалды ремонтланды (398,5 млн сум).

836 күзәтүчесез эт аулаулары булган.

ТКО жыю өчен 19 контейнер мөйданчыгы төзелгән.

Торак-коммуналь хужалык өлкәсендә мөһим күрсәткечләрнең берсе - халыкның торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүләренә жыю дәрәжәсе. Өлеге күрсәткеч елга 100,3 %, Татарстан Республикасы буенча уртача күрсәткеч - 99,2 %.

Моннан тыш, торак-коммуналь хужалыкта эшләүче барлык катнашучыларның дөгьвалау-дөгьва эше нәтижәсендә ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларның вакыты чыккан дебитор бурычы шактый кимегән - 30,1 млн сумга.

Шәһәр халкы мөнфәгатләрән кайгырту йөзеннән ТКХ өлкәсендәге мәсьәләләренә жайлы һәм тиз хәл итү өчен «000» хезмәтенең мөгьлүмат-аналитик системасы эшли. Бер елда 7944 гариза үтәлгән.

«Имин шәһәр» аппарат-программа комплексы кысаларында куркынычсызлык дәрәжәсен күтәрү һәм жинаятьчелек дәрәжәсен киметү максатыннан шәһәрдә кешеләр күпләп жыела торган урыннарда 322 камера эшли, 1492 камера - сәламәтлек саклау, мөдәният, спорт, сөүдә, социаль яклау, мөгариф, кунакханәләр, 2025 камера объектларында - 548 күп фатирлы торак йортта.

«Татнефть» ГАЖ грантлары конкурсы кысаларында 10 млн сумлык грант алынган - шәһәрнең күпфатирлы йортлары ишегалларында кече архитектура формалары урнаштырылган.

#### Торак сәясәте

Торак шартларын яхшыртуга мохтаж 577 граждандан исәптә тора.

«5 һәм аннан күбрәк баласы булган күп балалы гаиләләренә торак белән тәэмин итү» республика программасы буенча гомуми суммасы 17 млн сумлык 3 күпбалалы гаилә сертификат алды, фатирлар Казан һәм Яшел Үзән шәһәрләренә «ТР Дөүләт торак фонды» НО тарафыннан бирелгән.

4 инвалид 11,2 млн сумлык субсидия алган һәм икенчел базарда торак алган.

1 инвалид социаль наем шартнамәсе буенча чираттан тыш торак алды.

Социаль ипотека программасы буенча күп фатирлы йортлар төзелмәү сәбәпле торак бирелмәгән.

## Экология

8 ел дәвамында район санитар-экологик икеайлык һәм «ЭкоВесна» республика конкурсы йомгаклары буенча призлы урыннар алып тора. 26 шимбә өмәсе уздырылды, 28 мең кубометр чүп-чар чыгарылды. «Экокарта РТ» ГИС системасында 83 чүплек бетерелгән. «Халык контроле» һәм «Мәктәп эконатруле» дәүләт мәгълүмат системасы аша 1633 данә чүплек бетерелде.

Эквасфестиваль кысаларында 7 т макулатура, 30 кг батарея, 50 кг диярлек пластик әйберләр жыелган. Ел саен үткәрелә торган «Агачны бергәләп коткарык» акциясе кысаларында шәһәр халкына 10 меңнән артык агач үсентесе бирелде.

Шәһәрдә 10,5 мең агач утыртылды.

«Татнефть» ГАЖ финанс ярдәме белән төзелгән Поселковая (мкр Петуховка) урамындагы канализация челтәренә 46 йорт, 1 мәчет, 1 кафе, 1 кибет тоташтырылган.

Әлмәт шәһәренең су ресурсларының чисталыгын саклап калу өчен «Татнефть» ГАЖ финанс ярдәме белән су объектларында өске чүп-чарны тоту өчен ятымәләр куелды.

Әлмәт районы 2022 елда «Татнефть» хәйрия фонды («Экотуризм») гранты жиңүчесе булды. Дала Зәе елгасы буйлап эретмәләр оештыру». 2023 елда «Степной Зай» елгасы буенча эретмәләр оештыру эшләре дәвам итте. Экологик мәдәниятне формалаштыру һәм экологик туризмны популярлаштыру максатыннан, балалар һәм яшүсмерләр клублары, мобилизацияләнгәннәрнең хатыннары һәм СВО кешеләре белән 34 эретмә оештырылды.

Шәхси сораулар буенча мөрәжәгатьләр һәм кабул итү, «Халык контроле»

Тәкъдимнәр һәм инициативалар белән Башлык һәм башкарма комитет адресына 2736 граждан мөрәжәгать итте, шуларның 254 үз сорауларын һәм үтенечләрен житәкчеләр белән шәхси очрашулар барышында бәян итте. Электрон ысул белән 1257 мөрәжәгать керде.

Гражданнар мөрәжәгатьләренең тематик структурасын анализлау торак-коммуналь өлкәдә барлыкка килә торган сорауларның шактый санда булуын күрсәтә - 780 мөрәжәгать (29%), алар халыкка коммуналь-көнкүреш хезмәте күрсәтү белән бәйле, идарәче компанияләр һәм гомумйорт мөлкәтенең торак милекчеләре ширкәтен тиешенчә карап тотмауга бәйле мәсьәләләргә үз эченә ала.

Төзелеш һәм шәһәр төзелеше эшчәнлегә мәсьәләләргә буенча 385 мөрәжәгать (14%). Эчтәлегә буенча башка әһәмияткә ия мәсьәләләргә - территорияләргә төзекләндерү буенча - 220. Транспорт хезмәте күрсәтү буенча - 161. 156 мәсьәлә - жирдән файдалану. 108 мөрәжәгать мөгариф мәсьәләләргә буенча. Гражданнарны торак белән тәмин итү, торак фондыннан файдалану, торак өлкәсендә социаль гарантияләр бирү темасы - 91 мәртәбә.

Армиягә алынган гражданнарның гаиләләренә ярдәм итү мәсьәләләргә буенча 56 мөрәжәгать каралды.

Район башлыгы район тормышының актуаль мәсьәләләргә буенча фикер алышу буенча халык белән 28 «турыдан-туры эфир» үткәрдә.

Район халкы «Халык контроле» ТР Дәүләт мәгълүмат системасын актив файдалана һәм гаризаларын урнаштыра.

Системага 5047 мөрәжәгать килгән, «хәл ителде» статуслы заявкаларның үтәлеше күрсәткече 82% тәшкил иткән, «планлаштырылган» - 10%.

Түбәндәге сораулар халык өчен аеруча актуаль: «төзекләндерү һәм инфраструктура», «юлларны карап тоту һәм ремонтлау», «торак-коммуналь хужалык», «юл хәрәкәтен оештыру».

## Мәгариф

Районда 89 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе (55 - шәһәрдә, 34 - авылда) эшләп килә, аларда 12090 бала йөри. Мәктәпкәчә белем алу мөмкинлеге күрсәткече 100% тәшкил итә.

Электрон чиратта 3032 бала теркәлгән, шуларның 0-1 яшьтә - 1686. ТР Рәисе Р.Н. Миңнеханов ярдәме белән «Алсу» микрорайонында тәрбияләнүче балалар өчен «Новиков сад» дигән 22 нче балалар бакчасында 108 балага өстәмә корпус ачылды, бу элеге районның балаларын 2 яшьтән мәктәпкәчә белем алырга мөмкинлек бирде.

64 мәктәп эшли, шуларның 11 төп, 43 урта, 3 сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен мәктәп, 1 шифаханә, 2 кичке, 4 шәхси мәктәп. Гомуми колачлау - 28 769 бала.

БДИнын агымдагы елның 787 чыгарылыш 11 нче сыйныф укучылары тапшырды. Районда барлык фәннәр буенча уртача балл Россиядәге уртача күрсәткечләрдән шактый югары. 9 фән буенча чыгарылыш сыйныф укучыларының нәтижәләре түбәндәге күрсәткечләрдән югарырак: рус теле, математика, физика, химия, тарих, география, информатика, жәмгыять белеме, биология. Мәктәпне тәмамлаучыларның 7се йөз баллы нәтижә алды: 4 кеше - әдәбият буенча (15, 20, 24 нче мәктәп, 1нче гимназия); 3 кеше - рус теле буенча (16 нчы мәктәп, 23 нче «Менеджер», 1 нче лицей-интернат).

Балаларны өстәмә белем бирү - 95%, балалар хәрәкәте - 70%, яшь армияче хәрәкәте - 5% тәшкил итә.

Ш.Ф.Тәһәутдинов гаиләсе ярдәмендә «Кванториум» технопаркының 2 нче чираты эшли башлады, 3 яңа юнәлеш ачылды: суднолар модельләштерү, автомотоквантум, аэроквантум һәм 2 майданчык: робототехника һәм хайтек-цех полигоны.

Туган телдә белем һәм тәрбия алган учреждениеләр чөлтәре - татар телендә белем бирү һәм тәрбия алган 22 балалар бакчасы, рус-татар телендә белем бирүче 46 бакча (102 татар төркеме эшли, аларга 2168 бала йөри). 64% бала татар телендә белем һәм тәрбия ала. 2 бакча чуаш, 1 мордва этномәдәни компоненты белән. Районда татар телендә белем бирүче 15 мәктәп (12 мәктәп, 3 филиал), аларда 2686 бала укый. Татар телендә белем һәм тәрбия алуны 36% тәшкил итә.

Урта-махсус белемне 8 учреждение тәкъдим итә, аларда 6457 студент белем ала, 3 югары уку йорты - 2608 студент.

## Мәдәният

Мәдәният өлкәсендә эшли:

- өстәмә белем бирүче 8 мәктәп, укучылар саны 3617 бала;
- 54 филиал китапханәләренең гомуми фонды белән бергә төрле саклагычларда документларның 717 меңнән артык нөсхәсе;
- 6 музей 40 мең берәмлек саклау фонды белән.

РФ, Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыктары ярдәме белән сентябрьдә Инженерлык лицееда креатив индустрияләргә мәктәбе ачылды, ул 1нче балалар сәнгать мәктәбенең структур бүлекчәсе булып тора. Объектны төзүгә, заманча жиһазларны ремонтлауга һәм сатып алуга студентлар белән жиһазландыру өчен 120 млн сумнан артык акча жиһәрелде.

54 мәдәни-ял итү учреждениесендә 479 иҗат коллективы эшли, анда 7446 катнашучы эшли, 704 клуб берләшмәсе эшли. «Халык үзешчән коллективы» исеменә 34 иҗат коллективы ия, 3 балалар коллективы «үрнәк» исеменә ия.

Өлмәтнең профессиональ театр майданчыгы булып татар дәүләт драма театры тора. Театр коллективы 5 премьерә спектакле тәкъдим итте. Шәһәрнең визит карточкасы «Җиңел канатлар» урам театры булды, барлык шәһәр чараларын бизәде. Аларның катнашыннан башка бер генә вакыйга да узмый. Өченче ел рәттән шәһәребез тормышында иң массакүләм чараларның берсе - «Урам театрлары фестивале». Ул

«Каракуз» фестиваленең этно-модерны кысаларында үткәрелә, анда 70 меңнән артык кеше «Татнефть» хэйрия фонды ярдәме белән эшли.

3 ел дәвамында «Пушкин картасы» Бөтенроссия программасы гамәлгә ашырыла. Бер ел эчендә картаны 11996 яшь кеше сатып алган. 2653 чара уздырылды.

### Физик культура һәм спорт

9 спорт мәктәбе эшли, 4658 бала гомуми колачлы. 60 тан артык спорт төренә игътибар бирелә. Бер елда спорт мәктәпләре: 9 спорт мастеры, 57 спорт мастерына кандидат әзерләде. РФнең һәм ТР жыелма командаларында спортның төрле төрләре: триатлон, бокс, йөзү, ирекле көрәш, грек-рим көрәше, көрәш, кикбоксинг, өстәл теннисы, самбо, бадминтон, чаңгы, ат спорты буенча 100 дән артык спортчы катнаша.

Шөһөрдә спорт инфраструктурасы объектларының тыгызлыгы иң югары һәм 90 % төшкил итә.

ГТО комплексын гамәлгә ашыру буенча 78 чара уздырылды. АИС ГТО федераль системасына 14,5 меңнән артык кеше йөкләнгән, шуларның 3250 аерма билгесе буенча нормативларны үтәгән.

Пенсионерлар белән эшләү 14 физкультура-сәламәтләндрү клубында алып барыла, анда 1000 дән артык ветеран шөгыйләнә. Пенсионерлар арасында иң популяр спорт төрләре булып йөзү һәм Скандинавия йөреше тора. Районда 12 спорт төре буенча Спартакиада уза (шахмат, бильярд, жиңел атлетика, өстәл теннисы, йөзү, ГТО, күңелле стартлар, ату, дартс, шөһөрчек, волейбол), ел дәвамында 500 дән артык кеше катнаша. Әлмәт ветераннары өченче ел рәттән республика Спартакиадасында I урынны алып тора.

Районда ОВЗлы 10 411 кеше яши, шуларның 821е - бала. Аларның 2011 е физкультура-сәламәтләндрү эшенең төрле формалары белән колачланган.

Алга киткән инфраструктура нәтижәсендә Әлмәттә Бөтенроссия дәрәжәсендәге спорт-масса чаралары уза: «Триатлон буенча Россия чемпионаты һәм беренчелеге, «Тимерман» стартлар сериясе, шоссе велоузышы буенча «Татнефть Тур де Татарстан. Әлмәт 2023», «Татнефть Әлмәт ярыммарафоны 2023». Беренче тапкыр «Инженерлык лицее» базасында «Фиджитал уеннар. Татарстан» узды, 700 дән артык укучы катнашты, 6 спорт төре буенча ярышлар оештырылды, фиджитал: футбол, баскетбол, стратегия, узышлар, көрәшләр һәм ритм-симулятор.

### Яшьләр белән эшләү

Районда 55 505 яшьләр яши. Эшче яшьләр - 35 699 кеше, авыл яшьләре - 9 250 кеше, студентлар - 8402 кеше, яшүсмерләр - 8 806 кеше.

32 яшьләр (яшүсмерләр) клубы эшли, алар базасында 14 яшьтән 18 яшькә кадәр яшүсмерләр өчен бушлай 168 түгәрәк эшли. Бу аралашу, креатив яшьләр вакыйгалары, формаль булмаган белем бирүне гамәлгә кертү, Soft skills (столяр эш, чүлмәк эше, флористика, кулинария, визаж, аэройога, график дизайн, арт-терапия) үсеше территориясе.

Үсмерләр клублары базасында 800 яшүсмер каникул чорына эшкә урнаштырылган.

9120 яшь волонтер ирекле чараларда һәм акцияләрдә катнаша.

Яшьләр һәм студентлар арасында хокук бозуларны профилактикалау эше кысаларында «Форпост» үзәге тарафыннан 299 чара уздырылды.

«Нур» психологик ярдәм үзәге базасында мобилизацияләнгән гражданның гаилә әгъзалары белән эш оештырылды. Программа жайлашу һәм социальләштерү дәрәжәсен арттыруга юнәлдерелгән.

Жәйге ялның муниципаль программасы буенча 5731 бала лагерьларда ял иткән.

## Сәламәтлек саклау

Районда 7 дәүләт автоном медицина учреждениесе, республика сәламәтлек саклау учреждениеләренең 7 филиалы бар. Беренчел медицина ярдәме алу мөмкинлеге 51 ФАП, 7 офис гомуми практика табибы һәм педиатр, 6 табиб амбулаториясе һәм 2 участок хастаханәсе эше белән тәэмин ителә. 511 табиб эшли (шуларның 16 сы авыл жирлегендә). Бер ел эчендә 126 табиб эшкә алынган, шуларның 21е - яшь белгечләр.

1 нче январьдан «Татнефть» ААҖ һәм «Әлмәт шәһәре медсанчасти» медицина эшчәнлеген туктатты. Татарстан Республикасы Сәламәтлек саклау министрлыгы карамагындагы Медсанчасти базасында «Әлмәт районына күппрофильле хастаханәсе» ДАССУ яңа юридик зат булдырылды, бөтен устав медицина эшчәнлеген тапшырып.

Югары технологияле медицина ярдәме күрсәтү программасын гамәлгә ашыру кысаларында 5446 операция үткәрелгән.

«КАМАЗ» базасында урнашкан мобиль поликлиникада 7703 авыл кешесе каралды.

44216 өлкән һәм 46099 бала профилактик тикшерүләр белән халыкны тәэмин итте.

«Демография» милли проекты гамәлгә ашыру кысаларында 1134 кеше «гериатрия» профили буенча медицина ярдәме алды, шуларның 248 е - тәүлек буе эшли торган стационар шартларында.

«Цифрлы ФАП» проекты кысаларында 112 телеконсультация уздырылды. Барлык ФАПлар "Бердәм кардиолог" системасына тоташтырылган ЭКГ-аппаратлар белән жиһазландырылган, бу онлайн режимында табиб-кардиологның шифрын алырга мөмкинлек бирә.

## Халыкны социаль яклау, пенсионерлар белән эшләү

Социаль ярдәм чаралары белән 59 меңнән артык район халкы: Бөек Ватан сугышы ветераннары, хезмәт ветераннары, сугыш хәрәкәтләре ветераннары, реабилитацияләнгән гражданныр, инвалидлар, инвалидлар, ятим балалар, күп балалы гаиләләр, аз керемле гаиләләр һәм авыр тормыш хәлендә калган гаиләләр жәлеп ителде. Аларга 500 млн сумнан артык ярдәм күрсәтелгән.

Районда 10 меңнән артык инвалид яши, шул исәптән 765 инвалид бала, 1 меңнән артык инвалид балачактан. 930 өлкән һәм 146 инвалид-бала тернәкләндерү үзәкләренә, 163 кеше социаль-тернәкләндерү бүлекләренә жиһәрелде.

Социаль яклау идарәсе аша 3013 күп балалы гаилә, 17 меңнән артык балигы булмаган балалар тәрбияләүче гаилә төрле социаль ярдәм чаралары ала. Ел дөвамында мондый гаиләләргә ярдәм итү өчен 138 млн сум жиһәрелгән.

Социаль контракт төзү юлы белән 26,3 миллион сумлык 153 гаиләгә ярдәм күрсәтелгән. Үткәрелгән эш нәтижәсендә 82 кеше үз-үзенә эшләүче һәм шәхси эшмәкәрләр буларак теркәлде, 71 кеше эшкә урнаштырылды.

Районда 50 мең пенсионер яши.

97 пенсионерга интернеттан файдалану нигезләренә өйрәтелде.

Республика һәм районның тарихи урыннарына 42 экскурсия оештырылды.

Ветераннар советы каршында 10 Физкультура-сәламәтләндрү клубы эшли. XIII «Өченче яшь» пенсионерлар Спартакиадасы 14 спорт төре буенча узды. Пенсионерлар массакуләм йөгөрүләрдә, «Яшел фитнес2» проектында актив катнаша.

308 пенсионер санатор-курорт дөвалануына ташламалы юлламалар алган.

## Опека

Консилиумның 33 утырышы уздырылды, 866 гаилә эше каралды, аларда 1696 балигь булмаган бала тәрбияләнә. Алардан ведомствоара патронатка 91 гаилә куелган.

Ел ахырына ведомствоара патронатта 117 гаилә торган, аларда 240 балигь булмаган бала тәрбияләнә.

Социаль приютларда балалар һәм яшүсмерләр өчен социаль куркыныч хәлдә булган 30 гаиләдән 43 балигь булмаган бала булган.

«Опека» халыкка социаль хезмәт күрсәтү бүлегендә 879 өлкән яшьтәге кеше һәм инвалид исәпләнә. Ел дәвамында 1108 кешегә хезмәт күрсәтелгән. Аларга 148 социаль хезмәткәр хезмәт күрсәтә.

Тернәкләндерү һәм тәрбия мәктәбендә 308 дәрәс үткәрелде. Укуны өлкән яшьтәге гражданны һәм инвалидларны караучы 111 туганнары, шулай ук 112 социаль хезмәткәр һәм тәрбияче узды.

«Содействие» АНОда 50 хезмәт алуыга хезмәт күрсәтелгән.

## СВОга ярдәм

Яшьләр үзәге базасында «Үзәбезнекеләрне ташламыйбыз!» Штабы эшли, анда волонтерлар безнең сугышчылар өчен гуманитар ярдәм жыйа. Махсус урта уку йортларыннан һәм югары уку йортларыннан кешеләр штабта кизү торалар, сортларга аеру һәм гуманитар ярдәм жибәрү белән шөгыльләнәләр, тартмаларны төяү-бушату житештерәләр. Штаб эшендә 5 меңнән артык кеше катнашты. 2 ел эчендә гумуми суммасы 370 млн сумнан артык булган 400 т гуманитар ярдәм жибәрелгән. Безнең сугышчылар махсус инженер-техник һәм электр жиһазлары, автотранспорт, 12 броневеомобиль, беренче кирәкле чаралар, элемтә чаралары, медициналар алдылар. Гуманитар йөкләрне китерү буенча СВО зонасына 15 чыгу оештырылган иде.

Социаль тернәкләндерү процессына аерым игътибар бирелә - мобилизацияләнүчеләр гаиләләреннән 500 кеше психологик ярдәм белән тәэмин ителгән. Безнең солдатларның 94 баласы каникулларда жәйге лагерьларда ял итте. Кайнар телефон линиясе эшли.

Әниләр һәм хатыннар өчен очрашулар һәм төрле чаралар оештырыла, алар шунда аралаша алалар, мәгълүмат һәм хисләр белән уртаклаша алалар. Шулай ук СВОда катнашучы хәрби хезмәткәрләренә балалары өчен ял итү һәм күңел ачу чаралары уздырыла.

## Авыл жирлекләрен үстерү

Районның авыл территорияләре 35 авыл жирлеген үз эченә ала - 98 торак пункт, - анда 42 меңнән артык кеше яши.

Зәй-Чишмә авылында блок-модульле ФАП төзелде. 5 торак пунктта ФАПларга ремонт ясалды; Елховойда табиб амбулаториясе һәм Рус Акташында участок хастаханәсе ремонтланды.

Иске Суркино авылында халыкка комплекслы хезмәт күрсәтү пункты төзелде. Түбән Абдул һәм Ямаши авылларында авыл мәдәният йортлары биналарын ремонтлау төгәлләненп килә.

Республика программасы кысаларында 11 жирлектә вак ташлы-комлы катнашмадан 6,5 км юл төзелгән. Урамнарны яктырту өлешендә 21 км чыбык алыштырылган, 13 авылда 345 яктырткыч урнаштырылган.

6 жирлек тракторлар сатып алган.

«Татнефть» компаниясенә грант ярдәме кысаларында 5 җирлек су башнялары сатып алды, скважиналар бораулады, төямә насослар һәм суүткөргеч торбалар сатып алды. Шулай ук грант акчасына Ямаш авыл мәдәният йорты түбәсенә ремонт ясалган.

Безнең район өчен үзара салым темасы актуаль. 2014 елда әлеге программа башланганнан бирле без ел саен 25 дән 70 млн сумга кадәр үзләштерәбез, район барлыгы 2200 млн сумга якин акча җәлеп иткән. Үзара салым программасы буенча узган ел 24 торак пунктта 29 млн сумга 4 км юл төзелгән. 8 авылда 3 млн сумга урам яктырткычлары норматив халәتكә китерелгән.

2018 елдан шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм программасы кысаларында 18 кече ферма төзелде. Узган ел республика тарафыннан авылдашларыбызга тагын 2 мини-ферма төзүгә субсидияләр бирелде. Моннан тыш, узган елда савым сыерлары булган шәхси ярдәмче хужалыкларга ярдәм итү буенча 3 еллык муниципаль программа кабул ителде, аның кысаларында халыкка терлек азыгы, саву җайланмалары һәм таналар сатып алуга чыгымнар өлешен каплау күздә тотыла.

### Авыл хужалыгы

Район территориясендә 86 авыл хужалыгы товары житештерүчесе, 1 акционерлык җәмгыятә, 20 җаваплылыгы чикләнгән җәмгыятә, 65 төрле милек формасында крестьян (фермер) хужалыгы эшчәнлек алып бара. Районның чөчүлек мәйданнары 83 мең гектардан артык.

Агросәнәгать комплексы 39 мең га бөртекле һәм кузаклы культуралар, техник культуралар - 9,4 мең га, азык культуралары - 14,1 мең га чөчелгән. Уңдырышлылык 16,6 ц/га тәшкил итә. Бөртеклеләрнең тулаем җыеми - 62,1 мең тонна.

Авыл хужалыгы продукциясенә тулай күләмә 1,54 млрд сум тәшкил итте. Авыл хужалыгы продукциясен сатудан акчалата керем 1,45 млрд сум.

Комбайнчыларның һәм механизаторларның абруен күтәрү максатыннан, алдынгыларыбызны бүлөкләү өчен район бюджетыннан финанс чаралары бүлөп бирелде.

Авыл хужалыгы товар житештерүчеләренә ярдәмгә федераль һәм республика бюджетларыннан 140 млн сумнан артык дәүләт ярдәме бирелде.

Авыл хужалыгы оешмалары тарафыннан машина-трактор паркын яңарту эше алып барыла - төрле маркадагы 65 авыл хужалыгы техникасы сатып алынган.

Районның авыл хужалыгы формирваниеләрендә һәм крестьян-фермер хужалыкларында 5954 баш эре мөгезле терлек бар, шулардан 2192 сыер, шул исәптән 1862 савым сыеры.

922 тонна терлек һәм кош ите житештерелде.

Барлыгы 14780 тонна сөт савылган. Бер сыердан уртача савым 7944 кг.

Терлекләргә уңышлы кышлату өчен 25 мең тоннадан артык сусыл һәм тупас азык әзерләнгән, узган елгы азыкның калган өлеше 30 мең тонна тәшкил итә. Районда терлек азыгына кытлык күзәтелми.

Районда шулай ук авыл хужалыгы кооперативлары - «Авыл», «Новоникольский», «Возрождение села» авыл хужалыгы кооперативлары да үсә бара; күптән түгел «МТС» СПК үз эшчәнлеген башлады. Бүгенгә көндә әлеге кооперативларга 113 өгъза җәлеп ителгән.

ИП Абдуллин М.З. 2 кошчылык фермасы файдалануга тапшырылган, 20 мең баш йомырка сала торган тавык, 14 мең баш суда йөзүче кош (каз, үрдөк) китерелгән.

«Кульшариповская» агрофирмасы» ЖЧЖ 5 мең баш бытбылдык кошчылык фермасын файдалануга тапшырды.

### Чакырылыш комиссиясе

Чакыртып алу комиссиясе Язгы кампаниядә (апрель-июль) район өчен хәрби хезмәткә чакыру нормасы 191 кешене тәшкит иткән, үтәлгән.

Район өчен хәрби хезмәткә чакыру нормасы көзгә кампаниядә (октябрь-декабрь) 163 кеше тәшкит итте, тулысынча үтәлде.

Комиссия эше хокук саклау органнарын, сәламәтлек саклау учреждениеләрен, махсус урта уку йортларын, югары уку йортларын, предприятиеләрне һәм оешмаларны жәлеп итеп уздырыла. Хәрби комиссариатка хәрби хезмәткә чакырылуучыларның килү контроле оештырылды.

### Гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү һәм янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү комиссиясе

Бер ел эчендә районда гадәттән тыш хәлләр булмады.

Янгында 4 кеше һәлак булган 424 янгын теркәлгән, 7 кеше жәрәхәтләнгән. Янгын сүндерү-коткару частъяларының шәхси составы белән Әлмәт янгын сүндерү-коткару гарнизоны 19 кеше коткарылды, 105 кеше мөстәкыйль рәвештә эвакуацияләнде.

Күпчелек янгыннарның сәбәбе булып түбәндәгеләр тора:

- ут белән саксыз эш итү - 296 очрак (71%);
- электр жиһазларын монтаждау, техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, кыска ялганыш - 69 очрак (16%);
- жылыткыч приборларны техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен бозу, мичләрен, газ плитәләрен ябу - 40 очрак (9%).

11 августта Әлмәттә федераль янгынга каршы хезмәтнең ТР буенча территориаль бүлекчәләренең көчләрен һәм чараларын сугышчан жәелдерү буенча республика ярышларының йомгаклау этабы узды. Ярышларда 8 шәһәрдән 10 команда катнашты. 11 янгын сүндерү-коткару отрядының 65 янгын сүндерү-коткару бүлегә командасы 1 урынны яулады.

Янгын куркынычсызлыгы, гражданныр оборонасы, халыкны һәм территорияләрен гадәттән тыш хәлләрдән яклау бүлегә хезмәткәрләре тарафыннан 10 планлы һәм 24 планнан тыш тикшерү үткәрелгән. 39 күрсәтмә бирелгән, 295 чара бетерелгән. 161 профилактик визит үткәрелде, алар барышында 186 консультация уздырылды.

52 административ беркетмә төзелде, мөжбүри таләпләрне бозуның ярамавы турында 106 кисәтү игълан ителде.

### Административ комиссия

Төзекләндерү өлкәсендә контроль эшчәнлек кысаларында хисап чорында административ комиссиянең 42 утырышы үткәрелде, аларда 852,5 мең сумлык административ хокук бозулар турында 855 беркетмә төзелде һәм каралды, шуларның:

- Татарстан Республикасы КоАПының 3.2 маддәсе буенча «Урам сәүдәсен оештыру тәртибен бозу»: 53 беркетмә, 123 мең сумлык штрафлар;

- Татарстан Республикасы КоАПының 3.6 статьясы буенча «Жирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрен төзекләндерүнең муниципаль кагыйдәләрен, калдыклар белән эш итүнең муниципаль кагыйдәләрен бозу»: 703 беркетмә, 538,5 мең сумлык штрафлар;

- Татарстан Республикасы Административ хокук бозулар кодексының 3.17 статьясы буенча «Яшелләндерелгән территорияләрдә, балалар һәм спорт мөйданчыкларында, хайваннарны йөртү мөйданчыкларында, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык мөйданчыкларында транспорт чараларын урнаштыру»: 99 беркетмә, 191 мең сумлык штрафлар.



2023 елда түлэнгән штрафларның гомуми суммасы 784 мең сум тәшкил итә.

#### Антитеррор, куркынычсызлык

Комиссиянең 4 утырышы уздырылды. 18 сорау каралды.

Ижтимагый-сәяси һәм оператив хәл тотрыклы кала һәм контрольдә тора.

Хисап чорында жәмәгать тәртибен бозуга, массакүләм тәртипсезлекләргә, гадәттән тыш хәлләргә, протест акцияләренә юл куелмаган. Төрле партияләрнең һәм хәрәкәтләрнең сәяси көрәше кискенләшү фактлары юк.

Экстремизмны һәм террорчылыкны профилактикалау буенча муниципаль программа кысаларында психологик-лингвистик һәм дини экспертизалар уздыруга 241,8 мең сум үзләштерелде. Өлеге эш экстремизм һәм террорчылык идеологиясен таратуга юл куймауга юнәлтелгән.

Ел дәвамында район башлыгы катнашында шәһәрнең эре предприятиеләрендә һәм оешмаларында очрашулар оештырылды. 135 тәрбияви һәм мәдәни-агарту чарасы уздырылды, аларда 2769 кеше катнашты, алар балаларда һәм яшьләрдә террорчылык идеологиясен үстерүгә һәм традицион Россия рухи-әхлакый кыйммәтләрен тәрбияләүгә юнәлдерелгән.

Интернетта радикаль идеологиянең таралу факты һәм экстремистик характердагы деструктив берләшмәләр язылучылары ачыкланмаган.

«Кибердружина» бүлеге прокуратура белән берлектә Роскомнадзорга экстремистик характердагы материалларны блоклау өчен заявклар, Россия гаскәрләренең әхлакый рухын какшатуга, паника булдыруга һәм Россия гражданның махсус хәрби операциягә тискәре мөнәсәбәт булдыруга һәм милләтара агрессия идеяләрен популярлаштыруга юнәлдерелгән мәгълүмат булган сайтларга һәм төркемнәргә 120 сылтама жиберелгән.

Дин тотучылар арасында профилактик эш формаларын һәм ысулларын камилләштерү мәсьәләләре буенча дини оешмалар (төркемнәр) житәкчеләре (вәкилләре) белән 16 очрашу уздырылды.

Массакүләм мәгълүмат чараларында террорчылык идеологиясенә каршы тору өлкәсендә 21 мәгълүмат материалы бастырылган, террорчылык эшчәнлегеннән баш тарткан затлар, шулай ук аларның террорчылык эшчәнлегеннән баш тартуга яки террорчылыкның жинаятьчел асылын ачучы туганнары катнашында.

Атна саен Россия Эчке эшләр министрлыгының Әлмәт зонасындагы бүлекчәсе, Әлмәт шәһәрендәге Россия ЭЭМ хезмәткәрләре, район башкарма комитетының ижтимагый һәм дини берләшмәләре белән элемтә секторында традицион булмаган дин алып бару, экстремистик әдәбият һәм экстремистик характердагы башка күренешләр таралу фактларын ачыклау максатында мәхәлләләргә йөреләр. Дини учреждениеләр житәкчеләгә, элек дини учреждениеләр вазыйфаларын биләүче затлар белән профилактик әңгәмәләр үткөрелә.

Кешеләр күп була торган объектларның террорчылыкка каршы якланганлыгы буенча мәгариф, мәдәният, спорт, сәламәтлек саклау, сәүдә һәм социаль яклау учреждениеләренә 304 комплекслы тикшерү уздырылды.

#### Хокук бозуларны профилактикалау

Комиссиянең 4 утырышы уздырылды.

Хокук бозуларны профилактикалау буенча муниципаль программага 4045,9 мең сум акча бүленгән. Акча тулы күләмдә үзләштерелгән. Интернет-ресурсларны мониторинглау барышында 111 балигь булмаган баланың деструктив төркемнәренә 135 язылу ачыкланган: АУЕ - 16, суицид - 3, көчләү һәм рәхимсезлек - 19, депрессия - 30,

педофилия - 3, дин - 7, маньяклар - 2, корал - 11, сәясәт - 3, секталар - 2, азартлы уеннар - 11, национализм - 1, башкасы - 27.

Халык дружиначылары катнашында 953 административ хокук бозу очрагын ачыклауда ярдәм күрсәтелде.

«Форпост» яшьләр (студентлар) формированиеләре үзәге 88 оешмадан 1112 хезмәткәрне берләштерә, алар арасында мөктәп, студентлар, эшчеләр һәм яшьләр. Татарстан Республикасының көньяк-көнчыгышындагы «Форпост» республика спартакиадасының зона этабында Әлмәт жәмәгәт тәртибен саклау буенча яшьләр формированиеләренә Республика спартакиадасында II урынны алды, Республика Спартакиадасының Зона этабында пневматик винтовкадан ату буенча - II урын.

#### Наркотикларга каршы комиссия

Комиссиянең 4 утырышы уздырылды.

Наркотикларны профилактикалау буенча муниципаль программага 14,1 мең сум акча бүленгән.

Диспансерлык күзәтүе астында алкогольгә бәйлелек синдромы белән 225 кеше, наркотик чараларга бәйлелек синдромы белән 361 кеше, халыкара булмаган чараларга бәйлелек синдромы белән 2 кеше, алкогольнең һәлакәтле йогынтысы астында 216 кеше, наркотик чаралардан зарарлы йогынты астында 208 кеше, токсик чараларыннан зарарлы йогынты астында 2 кеше.

Укучыларны наркотик матдәләр һәм психотроп матдәләр кулланмау предметына профилактик тикшерүләр 2 этапта (көз-яз): Әлмәт шәһәренә 352 кешесе. Барысы 352 кеше язгы профосмотр үтте, уңай нәтижәләр табылмады.

Наркосатучы кыргый үсемлекләрнең (киндер һәм афьюн мәге) үсү ихтималы ачыкланмаган. ОНК хезмәткәрләре көче һәм урыннарда авыл жирлекләре башлыклары тарафыннан даими нигездә нарковкалы үсемлекләрне юк итү буенча эш алып барыла.

#### Балигь булмаганнар эшләре комиссиясе

72 утырыш үткәрелде, 541 материал каралды, ата-аналарга карата - 463, балигь булмаганнарга карата - 74, башкасына - 4.

Тикшерелгән эшләр нәтижәләре буенча ата-аналар 150,2 мең сумлык административ штрафка (127 мең сум түләтелгән) дучар ителгән, 252 кисәтелгән.

«Балаларның сәламәтлегенә, аларның физик, интеллектуаль һәм рухи үсешенә зыян китерүне кисәтү турында» Татарстан Республикасы законын гамәлгә ашыру буенча 294 рейд үткәрелде, 3.11 ТРЗ номерлы 126 административ материал ачыкланды һәм төзелде. 22 мең сумлык штраф рәвешендә жәза билгеләнгән (100 процент түләтелгән), кисәтелгән - 95.

Профилактика хисабында 97 балигь булмаган бала исәпләнә, шуларның 68е башлангыч гомуми, төп гомуми һәм урта гомуми белем бирү программалары буенча белем ала; 22 укучы урта һөнәри белем бирү программалары буенча белем алучы; эшләүче 6 бала - эшләмәүче, укучы булмаган укучылар - 1. ПДНда исәптә торучы имин булмаган ата-аналар - 128, аларда балалар - 240.

21 балигь булмаганнар катнашында 36 жинаять эшләнгән. 30 балигь булмаган, жинаять җаваплылыгына җәлеп ителү яшенә җитмәгән 22 ижтимагый-куркыныч эш. Балигь булмаганнарның вакытлыча булу үзәгенә профилактика ясау максатында 13 бала жиберелде.